

УДК 13:130.12:128

Л. М. Сідак

кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри культурології

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ФЕНОМЕН ЖИТТЯ В КОНТЕКСТІ САМОРОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Не було жодної цивілізації в історії людства, яка б не відзначилася пошуками відповідей на питання: хто є суб'єктом соціальних, політичних, економічних, сімейних відносин, дружніх стосунків, творчості, бажань, що таке людина взагалі? Без конкретизації цього поняття неможливо, зокрема, осмислити такі явища, як саморозвиток особистості та її руйнація; до того ж таке осмислення повинно цілком ґрунтуватися на тій чи іншій концепції природи людини. Адже значні розбіжності в розумінні саморозвитку і руйнації, насамперед, обумовлені різними підходами до осмислення природи людини. Водночас кризові явища, які охопили сучасний світ, підтверджують, що актуальність питання про руйнацію і розвиток особистості, а отже, і про сутність людини не зменшується.

Якщо відкинути всі розбіжності різних концепцій про природу людини, залишитися визнання дослідниками, мислителями того, що людську особистість треба розглядати як живу істоту. Життя – ось та характеристика людини, яка не викликає сумнівів. І тому осмислення сутності людської особистості варто починати з дослідження феномену життя, що і є метою статті.

На позначення живих істот (і людини, і тварини – Л. С.) вживається слово «одуш влений» (походить від слова «душа» – Л. С.). Поняття «душа» вказує на певну реальність, що якісно відрізняється від неживої природи. Але існує реальність, яка принципово відрізняється від живої природи, хоча й має з нею дещо спільне – життя. Такою реальністю, яка є причиною виникнення й існування інших реальностей, насамперед тих, що ми називаємо суб'єктивними, є особистість. Саме до особистості застосовуються поняття «дух», «одухотворений». Отже, слово «одушівлений» вказує на реальність, що принципово відрізняється від матерії, але водночас належить матеріальному світу. І така принципова відмінність, те, що відрізняє одушівлене від просто матеріального, позначається словом «життя». Особистості теж дано життя, але вона принципово відрізняється від живої природи іманентністю їй суб'єктивного, нематеріального світу, причиною і джерелом якого і є вона сама. Отже, життя однаково притаманне і живій природі, і особистості.

З давніх часів філософи намагалися пояснити такий феномен, але ніхто не подав його експліцитного визначення. Навіть більше, трапляються думки, що точне пізнання феномену життя взагалі неможливе. Наприклад, В. Дільтей зазначає, що «життя в окремих частинах може бути чимось зрозумілим, але загалом є чимось зовсім таємничим, отже, точні формули тут неможливі» [4, с. 130]. А. Бергсон говорить те ж саме: «Наша думка в її суто логічній формі неспроможна уявити істинну природу життя» [2, с. 35]. Найчастіше поняття «життя» вживають у контексті вчень про інші феномени, для визначення інших понять, адже, без сумніву, феномен життя стосується найголовніших проблем філософії, і тому досить важливим здається огляд спроб його осмислення.

Так, Демокрит вчив, що в основі життя лежить механічний рух, з'єднання і роз'єднання атомів, а душа складається із круглих гладких атомів, тобто подібна вогню, і тому є джерелом тепла й усіх явищ, властивих життю. Примітивність такого матеріалістичного підходу була зрозуміла ще давнім мислителям, які намагалися розробити більш реалістичну, хоча й більш складну теорію життя.

У філософії Арістотеля сутністю будь-якої речі, інакше кажучи, будь-якої реальності, визнається її форма, її ідеальна «характеристика», яка визначає, чим річ є, що

вона таке? Форма обумовлюється походженням, матерією (з чого складається – Л. С.), метою (все у світі не є випадковим, усе має свою мету; будь-який рух речі має свою мету, яка визначається потенцією (можливістю) та її здійсненням (актуалізацією), а також причиною руху (енергією або імпульсом) – Л. С.). Актуалізацію потенції речі Арістотель називає ентелехією. Душа людини – це її ентелехія, тобто актуалізація її природи. Тому можна стверджувати, що в Арістотеля життя людини – це актуалізація її потенції, духовна діяльність – також актуалізація потенції і взагалі будь-яке життя – це актуалізація потенції, якщо така потенція (мати життя – Л. С.) має місце для речі. Але такі твердження не дають відповіді на запитання – що є життя саме собою і чим воно відрізняється від інших феноменів, чим живе відрізняється від неживого? Можна припустити, що Арістотель знайшов нить Аріадни, яка може привести до розуміння сутності життя, а саме: твердження, що життя є реалізацією власної природи, можна розуміти так, що життя якимось чином спрямоване на себе, у собі має своє джерело, виправдання і сенс.

Варто також зазначити, що для Арістотеля сам рух не є обов'язковою ознакою буття. У філософії Арістотеля Бог – це сутність (реальність), яка цілком позбавлена матеріальності. Потенція – це ознака матерії, а Бог – це чиста актуальність, здійсненність, а тому рух (як актуалізація) не притаманний Богу; Бог не знає зміни. Характерно, що це безособистісний Бог, але це актуальність, тобто реальне буття. Арістотель визнає, що Бог – жива істота, тобто йому притаманне життя. Життя Бога – божественне мислення, але це мислення не є зміною, це безособистісне мислення. У чому його сутність? Арістотель не дає відповіді. Тому можна стверджувати, що філософія Арістотеля (як і вся антична філософія), окрім нечіткого розуміння, що життя якимось чином має свій сенс у собі, не дає відповіді на запитання – що таке життя і які його ознаки? [1, VIII].

Розглядаючи сутність феномену життя, не можна не згадати напрям у новітній європейській філософії з такою красномовною назвою, як «філософія життя». Засновником цієї течії вважається Ф. Ніцше, але його погляди, зокрема на проблеми філософії життя, формувалися під впливом ідей А. Шопенгауера, викладених у відомому творі «Світ як воля і уявлення». «Система А. Шопенгауера – це адаптація системи І. Канта. Але А. Шопенгауер підкреслював у «Критиці» зовсім не ті сторони, що Й.Г. Фіхте і Г.В.Ф. Гегель. Вони відмовлялися від «речі у собі» і, таким чином, основним метафізичним принципом робили пізнання. А. Шопенгауер зберіг «річ у собі», але ототожнив її з волею. Такий погляд є розвитком філософії І. Канта. І. Кант стверджував, що моральний закон стосується, здебільшого, волі. Різниця між гарним і поганим у людині для І. Канта – це різниця у світі «речей у собі», а також різниця у вольових актах» [8, с. 881]. У філософії А. Шопенгауера тіло й увесь світ є видимістю, уявою, а реальністю – лише воля, але вона не існує в просторі і часі, це воля космічна, всесвітня. І далі А. Шопенгауер закономірно зближується з буддизмом, зокрема в його вченні про страждання як незмінний супутник життя. Для нашого дослідження важливим є висновок, що детермінантою людського життя А. Шопенгауер визнає «життєву силу», але істинною метою життя (цілком у буддистській традиції – Л. С.) вважав максимальне наближення до «неіснування».

Зважаючи на зазначене, основними категоріями «філософії життя» були визнані «воля» і «життя». Категорію «буття» фактично було підмінено й усунуто, а сам обсяг

категорії «життя» залишився достатньо невизначеним: Ф. Ніцше розумів «життя» як волю до влади. В. Дільтей розглядав життя як життєздійснення, до того ж під кутом зору історії культури та суспільної діяльності. Отже, визначальною характеристикою життя, за В. Дільтеєм, є темпоральність, а зміст життєвого процесу, як вважав філософ, становлять переживання. Думки і вчинки В. Дільтея називав проявами життя, які обумовлюються смыслом життя, адже кожне життя має свій смисл, цінність, значення (на відміну від природи, де панує причинність) [5, с. 136]. А. Бергсон визначав життя як «життєвий порив» [2, с. 120], Г. Зіммель – як потік переживань. О. Шпенглер розглядав життя у взаємозв'язку з феноменом культури. Але й для нього життя – це те, що принципово відмінне від каузальності, натомість слова «доля», «фатум», «призначення» знаменують неминущу необхідність життя» [9, с. 327].

Характерною ознакою щойно названих підходів фактично є нігілізм, зокрема й заперечення істини. Загалом, якщо не брати до уваги геніальне прозріння В. Дільтея про те, що прояви життя обумовлюються певним смыслом, цінність втрачала в ньому смысложиттєву функцію. Сенсом життя людини, єдиним спрямуванням волі (життєвого пориву тощо) визнавалося життя як таке. Воля до влади, життєвий потік, культурно-історичний процес, порив заради нього самого, заради страждань і, врешті-решт, як вважав А. Шпенглер і буддисти, заради їхнього припинення – все це дуже мало дає для усвідомлення сутності життя. А втім, волю до влади або будь-яку волю можна розуміти лише як інтенцію, прагнення суб'єкта якимось чином змінити своє буття і створити його. Тобто воля як зміст життя виникає для себе відповідно до певного смислу.

Розуміння життя як безперервного потоку становлення нових форм, якісних змін, творчої активності розкриває наявність інших (крім волі – Л. С.) інтенцій – пізнання, інтуїції, творчості, любові, які характеризують життя. Це дозволяє усвідомити значення психологічної складової частини життя. А психологічні явища – це суб'єктивні феномени, вони існують і мають значення «для себе». Особливо релевантно така позиція проглядається у філософії А. Бергсона.

На відміну від представників «філософії життя», екзистенціалісти повертаються до поняття «буття людини», також розкриваючи його зміст за допомогою осмислення психічних явищ: інтуїції, вибору (у зв'язку з проблемою свободи – Л. С.) тощо. Характерним для зазначеної течії є протиставлення «Я» і «не Я», конфлікт між якими породжує тривогу, страждання, страх «Я». Отже, все існування «Я» спрямоване на себе, свої суб'єктивні переживання тощо. «Не Я» сприймається лише в контексті значення для «Я». Тобто екзистенціалісти не стільки суперечать «філософії життя», скільки розвивають її. «Зокрема, М. Хайдеггер досліджував проблему життя, аналізуючи «суть тенденції В. Дільтея» (Кассельські доповіді, 1925 р.)». Буття, яке порушує питання про буття взагалі і визнається екзистенцією (існуванням, тут-буттям, дазайном). «Первинна даність екзистенції, тут-буття в тому, що воно перебуває тут, у світі <...> Життя і є такою дійсністю, яка перебуває у цьому світі, причому так, що володіє цим світом <...> як розгорнутим для нього» [7, с. 134].

Отже, філософи мають більш-менш виражену згоду, що життя якимось чином у самому собі має свій сенс, свою цінність, спрямовує себе на себе, володіє об'єктивним світом як таким, що існує для нього. Але, попри те, що дуже важливі здобутки наук про дух (за В. Дільтеєм – Л. С.) щодо сутності життя стали надбанням філософської думки, вони зосередилися виключно на існуванні людини, а тому не могли досить повно осмислити найзагальніші риси життя як такого.

Дослідження феномену життя неможливе без осмислення знань, накопичених сучасним природознавством про живу природу. На перший погляд очевидними є такі ознаки живої матерії (і на них нерідко звертають увагу дослідники – Л. С.), як цілісність, самовідтворення, обмін речовин. Але можна навести приклади існування неживих об'єктів,

які припиняють існування в разі порушення цілісності, або таких неживих структур, що підтримують рівновагу, завдяки чому підтримується цілісність. Щодо самовідтворення, то живими слід вважати і такі гібридні організми, які від народження не здатні до розмноження. А обмін речовин зазвичай визначають як низку біохімічних реакцій, що потрібні для підтримання життя. Отже, два поняття визначаються за допомогою одне одного, що аніскільки не наближає до розуміння їхньої сутності.

Тож слід більш детально осмислити сутність біологічного життя під різними кутами зору. Розглянемо, насамперед, термодинаміку живих організмів. В основі обміну речовин, про який йшлося вище, є обмін енергією: організми споживають енергію і викидають її у довкілля. Водночас підтримується приблизний баланс між спожитою і «скинутою» енергією, що сьогодні залюбки контролюють дієтологи. Але і неживі тіла теж обмінюються енергією з довкіллям. Так, планети нагріваються від сонячного випромінювання, а потім випромінюють теплову енергію у Всесвіт. Живі ж організми використовують не просто енергію, а вільну енергію, за допомогою якої можна виконати роботу, а баланс між спожитою вільною енергією та «скинутою» не підтримується. Інакше кажучи, споживається високоякісна (вільна – Л. С.) енергія, вивільняється переважно теплова, а різницю між ними становить робота, яку виконує організм, та вільна енергія, яку організм накопичує, наприклад, у процесі росту. Останнє явище особливо характерне для рослин. Вони вбирають енергію світла і певну її частину, акумулюючи в молекулах цукру, білків і жирів як вільну, накопичують у своїх тканинах. Саме такі органічні речовини споживають потім тварини, вони стають для них джерелом вільної енергії. Але головною метою життєдіяльності організмів, зокрема обміну речовин, є не виконання роботи. Носії вільної енергії впорядковані, ієрархічно структуровані (інакше кажучи, мають чітку орієнтацію у просторі, певний напрям – Л. С.). Як зазначив Е. Шредингер, тварини споживають саме впорядкованість органічних молекул, що дозволяє організму підтримувати впорядкованість внутрішньої будови, протистояти її руйнації, хаосу, який постійно атакує завдяки тепловому руху молекул. Рослини таку впорядкованість створюють самі, для чого використовують спрямовану (інакше кажучи, ієрархічно структуровану – Л. С.) енергію світла. Отже, живий організм – це ієрархічно впорядкована структура, яка такий порядок та ієрархію підтримує завдяки створенню або споживанню впорядкованих молекул (можна сказати і «вільної енергії» – Л. С.). Саме в цьому полягає термодинамічний смисл обміну речовин [10].

Варто підкреслити, що жива структура, здійснюючи енергетичний обмін із навколишнім середовищем, споживає порядок, тобто певну інформацію, смисл, віддаючи водночас хаос. Цим вона принципово відрізняється від неживої структури, яка лише розсіює енергію, прагне впорядкувати матерію, призводячи її до енергетичного мінімуму, а отже, до мінімуму інформації. У цьому є одна з визначальних характеристик органічного життя – обмінюватися з довкіллям з метою отримання та підтримання порядку й ієрархії (інформації – Л. С.). Можна сказати, що життя підтримує і створює власний порядок завдяки обміну з довкіллям, тобто зміст буття живого об'єкта полягає у створенні та підтриманні порядку як носія інформації. Жива природа використовує світ (довкілля – Л. С.) як джерело вільної енергії, як створений для неї.

Як зазначалося, у неживій природі теж зустрічаються впорядковані відрізки матерії. Але варто ще раз наголосити: сенс таких структур полягає в розсіюванні енергії та досягненні стану найменш енергетичного потенціалу. Тому створення неживої структури завжди вірогідне, закономірне, воно відбувається лише за певних умов завдяки прагненню мінімуму енергії. Інакше кажучи, порядок може утворюватися в окремих відрізках із хаосу завдяки розсіюванню енергії, яке за певних умов закономірно впорядковує матерію, тобто нежива структура впорядкована енергетично.

Життя відтворює в собі порядок відповідно до певної ідеї, яка записана і передається за допомогою певних носіїв (ДНК, РНК тощо – Л. С.). Тобто порядок у живих структурах утворюється завдяки інформації, закодованого смислу. Такий смисл, призначення можна збагнути на всіх етапах життєдіяльності і навіть після смерті. Отже, інформаційно впорядкована жива структура має смисл. І цей смисл полягає не просто в продовженні життя, збереженні, розмноженні тощо, а у збереженні та відтворенні порядку, ідеї, самої себе.

Біомаса має вільну енергію, а неживі впорядковані структури прагнуть її позбутися; нежива структура утворюється з хаосу, жива – з порядку, вона відтворює порядок, інформацію, реалізує (актуалізує – Л. С.) наперед закладений смисл. Саме це відчув, але не міг осмислити (з огляду на нерозвиненість тогочасного природознавства – Л. С.) Арістотель. І хоча автономне (без обміну з навколишнім світом – Л. С.) існування живої структури неможливе, а нерідко певний цикл життєдіяльності індивіда характеризується навіть непереборною інтенцією на щось не тотожне з ним, смисл життя як інформаційного процесу полягає в збереженні, відтворенні та поширенні власної інформації, смислу свого буття і цей смисл передбачає використання світу, життєвого середовища.

З погляду біохімії, як впливає із праць Е. Мітчерліха, Ф. Гоппе-Зейлера, К. Бернара [3] та ін., життєві явища не мають інших, більш близьких і повних аналогій, як процеси бродіння. Мається на увазі, що процеси руйнації біомаси зводяться до розкладання за допомогою ферментів, а не окислення, як колись вважалося. Характерно, що в результаті аналогічних, таких, що регулюються ферментами, процесів біомаса й утворюється. Зазначені ферменти (бродила – Л. С.) або виробляються живими клітинами (неорганізовані – Л. С.), або їхню роль відіграють самі клітини (організовані бродила – Л. С.). Варто особливо наголосити на тому, що є підстави вважати, що агенти синтезу в клітинах мають дію, схожу з дією ферментів розпаду. Дія пар ферментів, які забезпечують синтез і розпад у клітинах, регулюється іншими парами ферментів. Отже, на біохімічному рівні вся діяльність живих клітин спрямована на інформаційно-енергетичний обмін у них самих і організмі загалом. Якщо взяти до уваги, що життєдіяльність клітин і організму організується за задалегідь визначеним смислом, про що йшлося вище, то варто визнати, що на біологічному рівні життя є організованим відтворенням інформації або енергетичним обміном із метою реалізації та відтворення смислу власного існування. Метою життя є воно саме і відтворення (збереження, передавання) його смислу, ідеї, для чого використовується світ як джерело порядку.

Смисл, ідея є продуктом духовного буття особистості, тобто проявом життя на духовному рівні. Породження смислу є основою будь-якої творчості. Тобто смисл – це щось викликане до об'єктивної реальності з небуття, він є формою почуттів, бажань, інтенцій, оцінок, переживань, настроїв – усього, що становить події духовного життя. Дух, особистість творить форми свого буття, а оскільки творчість змінює об'єктивний світ, то й форми буття всього сущого. І такі форми від початку існують як ідеї (смисли – Л. С.), які ще й можуть оформлювати об'єктивну реальність. Дух і використовує життєве середовище, і змінює його.

Отже, духовне життя тісно пов'язане з породженням і фіксацією ідей про ті чи інші реальності. Його зміст складається не лише з об'єктивності ідей, а й зі сприйняття, розуміння, пізнання ідей, генерованих іншою особистістю. Інакше кажучи, духовне життя пов'язане ще й з передаванням ідей, яке здійснюється за допомогою інформації. Остання є закодованими на матеріальних носіях смислами, ідеями, а об'єктивна реальність стає носієм смислу завдяки певній структурованості, впорядкованості, ієрархічності форми. Отже, і на особистісно-духовному рівні життя є породженням ієрархії, структури, смислу. І це смисл свого буття. Дух творить власне життя і життєве середовище,

породжуючи смисли, ідеї, і ці ідеї виправдовують, надають життю сенсу.

Якщо почуття, бажання, переживання, настрої, акти пізнання – все, що відчувається особистістю, становить її духовне життя, оформлюється як смисли, ідеї, а останні теж оцінюються, пізнаються, викликають емоції, то можна говорити, що саме таке життя або стає нестерпним, збіднюється, або наповнюється, збагачується, стає джерелом насолоди. Усі ідеї (як створені, так і пізнані – Л. С.) розкривають смисл буття об'єктивних реальностей і суб'єктивних феноменів, насамперед, їхнє значення для повноти буття особистості. Життя творить форми і розпізнає їх для того, щоб відбутися і збагатитися самому. Отже, на суб'єктивному рівні життя – це творення і розпізнавання смислів, ідей для того, щоб створити свою форму, відбутися, збагатити своє буття й оформити своє життєве середовище.

На соціально-духовному рівні, тобто на рівні обміну ідеями між членами соціуму та їх групами, відбуваються ті самі продукування, розпізнавання, фіксація, відтворення, збереження ідей, смислів, які оформлюють соціальні відносини, соціальну поведінку. Цей обмін був би неможливий, якби особистість не потребувала цих смислів, наприклад, не мала б потреби в конкретних стосунках, естетичному сприйнятті світу, самовираженні тощо. Русійською силою духовного життя на соціальному рівні є духовні потреби, тобто потреби в обміні, збереженні ідей і смислів. Отже, духовне життя здійснюється для забезпечення свого існування і збереження свого смислу, самозбагачення.

Спільним знаменником щойно розглянутих проявів життя є прагнення створити, зберегти смисл, його оформленням виправдати своє буття, збагатити його. Це буття для себе у своєму світі. У різні часи до подібних думок досить близько підходили багато мислителів, вчених, філософів, але виникає потреба подати визначення, яке б охопило всі найважливіші особливості такої реальності, як «життя». Оскільки «світ» має досить широкий спектр значень, доцільно використовувати поняття «життєве середовище», в якому можна розглядати духовне середовище, культурне, природне, технічне, соціальне тощо. Використовуючи формулу (а не її смисл – Л. С.) Г.В.Ф. Гегеля «для-себе-буття», можна запропонувати таке визначення поняття: життя – це для себе суще буття. Але виникає бажання позбутися виразної тавтології в такому визначенні. Дійсно, етимологічно поняття «сущого» є похідним від поняття «буття»: *ousia* (існування) – від *einai* (бути) або лагінною: сутність (*essentia*) від буття (*esse*). Наприклад, в Арістотеля «суще» і «буття» – майже синоніми. Крім того, філософ вживає і термін «сутність» (який вказує на те, чим річ є – Л. С.) [1, IV–4]. Звідси, зважаючи на те, що сутність відкриває панораму смислу існування речі, можна скорегувати формулювання: життя – це «для себе суще у своєму життєвому середовищі буття, яке в собі має свою сутність, створює і зберігає його смисли».

Література

1. Арістотель. Метафізика / Арістотель. – М. : Ексмо, 2006. – 608 с.
2. Бергсон А. Творческая эволюция / А. Бергсон ; пер. с фр. В. Флерова. – М. : Канон-пресс ; Кучково поле, 1998. – 384 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://vikent.ru/enc/1835/>.
3. Бернар К. Лекции по экспериментальной патологии / К. Бернар ; пер. с франц. Д. Жуковский. – Москва ; Ленинград : Государственное издательство биологической и медицинской литературы, 1937. – 512 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://books.google.com.ua/books>.
4. Дильтей В. Наброски к критике исторического разума / В. Дильтей // Вопросы философии. – 1988. – № 4. – С. 135–152.
5. Дильтей В. Структура исторического мира в науках о духе / В. Дильтей ; [Перевод выполнен по изданию: Dilthey W. Gesammelte Schriften. VII. Bd. Stuttgart, Gottingen,

1992. – S. 228–246] // Вопросы философии. – 1995. – № 10. – С. 129–143.

6. Зиммель Г. Избранные работы / Георг Зиммель. Вып. 4: Серия «Сдвиг парадигмы». – К.: Ника-Центр, 2006. – 440 с. Серия «СДВИГ ПАРАДИГМЫ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://socioline.ru>.

7. Козырева Т. Жизнь как категория гуманитарных наук // Вестник Югорского государственного университета. – 2016. – Вып. 1(40). – С. 130–138 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/v/zhizn-kak-kategoriya-gumanitarnyh-nauk>.

8. Рассел Б. История западной философии: в 3-х кн. / Б. Рассел. – 3-е изд., испр. – Новосибирск: Сиб. ун-в. изд-во; изд-ство Новосиб. ун-та, 2001. – 992 с.

9. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории: Гештальт и действительность / О. Шпенглер; пер. с нем., вступ. ст. и примеч. К. Свасьяна. – М.: Эксмо, 2006. – 800 с.

10. Шредингер Э. Что такое жизнь? Физический аспект живой клетки / Э. Шредингер; пер. с англ. Ю. Данилова. – Москва-Ижевск: НИЦ «Регулярная и хаотическая динамика», 2002. – 92 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://yanko.lib.ru/books/natural/biology/schodinger-what_is_life-1.pdf.

Анотація

Сідак Л. М. Феномен життя в контексті саморозвитку особистості. – Стаття.

Дослідження поняття життя в його широкому розумінні дає можливість усвідомити сутність понять «особистість», «саморозвиток особистості» та «руйнація особистості». Короткий аналіз різних підходів до пояснення феномену життя дозволив виявити ті властиві йому риси, щодо яких існує більш-менш однакове розуміння філософів різних епох, а саме: життя в собі самому має свій сенс, цінність, виправдання, володіє світом, використовує і змінює його для себе. Осмислення життя на біологічному і духовному рівні під різними кутами зору дозволило доповнити й скорегувати попередні висновки. Так, на біологічному рівні життя є енергетично-інформаційним обміном із метою реалізації та відтворення смислу власного існування, для чого використовується світ як джерело порядку; метою життя є воно саме. На духовному рівні життя – це творення і розпізнавання смислів, ідей як своїх форм, так і форм життєвого середовища, для забезпечення свого існування і збереження його смислу. Отже, з огляду на викладене вище, життя – це «для себе суще у своєму життєвому середовищі буття, яке в собі має свою сутність, створює і зберігає його смисли».

Ключові слова: життя, біологічне життя, духовне життя, буття, особистість.

Аннотация

Сидак Л. Н. Феномен жизни в контексте саморазвития личности. – Статья.

Исследование понятия «жизнь» в его широком смысле дает возможность осознать сущность понятий «личность», «саморазвитие личности» и «разрушение личности». Анализ различных подходов к объяснению феномена жизни позволил выявить те присущие ей черты, относительно которых существует некоторое одинаковое понимание философов разных эпох, а именно: жизнь в себе самой имеет свой смысл, ценность, оправдание, владеет миром, использует и изменяет его под себя. Осмысление жизни с разных точек зрения позволило дополнить и скорректировать предварительные выводы. Так, на биологическом уровне жизнь является энергетически-информационным обменом с целью реализации и сохранения смысла собственного существования, для чего мир используется как источник порядка; целью жизни является она сама. На духовном уровне жизнь – это создание и распознавание смыслов, идей как форм своего бытия, так и форм жизненной среды для обеспечения своего существования и сохранения его смысла. Исходя из вышеизложенного, жизнь – это «для себя суще бытие, которое в себе имеет свою сущность, создает и сохраняет его смыслы».

Ключевые слова: жизнь, биологическая жизнь, духовная жизнь, бытие, личность.

Summary

Sidak L. M. The phenomenon of life is in the context of self-development of personality. – Article.

Research of conception “life” in his wide sense gives an opportunity to realize essence of concepts “personality”, “self-development of personality” and “destruction of personality”. The analysis of the different approaches near explaining to of the phenomenon life allowed to educe those inherent to her lines in relation to that there is some identical understanding of philosophers of different epochs, namely: life in itself has the sense, value, acquittal, owns the world, uses and changes him under itself. The comprehension of life from the different points of view allowed to complement and correct preliminary conclusions. So, at biological level life is a power-informative exchange with the purpose of realization and maintenance of sense of own existence, for what the world is used as a source of order; the aim of life is its self. At spiritual level life is this creation and recognition of senses, ideas, both forms of the being and forms of vital environment for providing of the existence and maintenance of his sense. Coming from foregoing, life – it “for itself existing being that in itself has the essence creates and saves his senses”.

Key words: life, biological life, spiritual life, being, personality.